

A. KNESL

HAŠKŮV SVĚT ZVÍŘAT

Letmým pohledem na Haškův svět zjišťujeme motivy: a) světa společenského s příběhy reprezentantů mocenských institucí — někdy přiroděných do vůně dálné ciziny a s problémy rozpornosti morálního vybavení světa mocných; b) světa zvířat, který nerozeznává druhy a tak tu figurují bakterie, mravenci, brouci, pavouci, mouchy, blechy, vši, myši, kočky, psi, kur i tur, býk i kůň a jeho oslí druhové, velbloudi, sloni, ptáci, plazi, lidé — v nekonečné řadě. Hašek v té motanici látky Světa zvířat dosahuje jakéhosi splynutí, aby majitelům zvířat mohl vyprášit kožich.

Hašek se vypravil i do světa minulého — na příkladech zkamenělin počíná si bravurně jako satirik.

Takřka v každém autorově podání nutno počítati s tím, že najdeme něco, co nekorespondovalo s poznatky dobových učebnic, s obsahem odborných publikací, s hesly Ottova slovníku naučného a s výkladem Brehmova Života zvířat. Někdy jen nepatrným posunem významu v odborném heslu přivedl Hašek na svět kuriozitu, že se sám divil a vyzna-vači vědy o přírodě byli vyvedeni z konceptu.

Hašek vida chaos ve světě společenském bral péro a psal — zprvu v jakýchsi obrazech, později ve vyprávěních a nakonec v referátech a zprávách, že čtenáři rozechvíval bránici a odborníku pohnul myslí.

Častokráte nemohl práci ani podepsat vlastním jménem, ani pseudonymem, a tak práce zůstala bez podpisu.

Pokusíme se o jakýsi úvod do Haškovy mystifikace — především na matérii, kde se prolíná svět společenský se světem zvířat.

Za východisko k pochopení Haškovy mystifikace budeme považovat roztroušené zmínky v románě Osudy dobrého vojáka Švejka — vyprávění jednoročního dobrovolníka Marka o Světě zvířat. V jiné poloze o mystifikacích se Hašek rozepisuje v črtách a fejetonech: O jednom censo-roví (1907), O katolickém tisku (1908), Polemika mezi Hlasy od Nučic a Nučickou stáží (1908), Malá polemička (1909), Konfiskační praxe (1908), Jeden den v redakci Českého slova, Bratr Pichl a Redakční sluha Šeferna (kapitoly Dějin strany mírného pokroku v mezích zákona), Jak jsem vystoupil ze strany národně sociální (1912), Lidská ješitnost (1912), Oprava podle § 19. tiskového zákona (1912), Z trampot lokálního referenta (1912), Hrst nezabudek sázených na hrob strany národně sociální (1914), Potíže s literární tvorbou (1921). Vedle toho má k Haškově mystifikaci co říci jako celek spis Dějiny strany mírného pokroku v mezích zákona.

V mystifikaci se pohybuje Jaroslav Hašek zcela neopakovatelně a jedinečně.

S motivy světa zvířat zahrával si Hašek často, a proto tvoří neoddělitelnou část jeho povídkové a románové tvorby.

Hašek přinesl do mystifikace i nový termín, vybraný z jazyka hovorového: napalování novin. V jedné zprávě Českého slova (26. 11. 1911) psal: I největším listům stává se dosti často, že jsou napáleny. Rozmarná historka se vypravuje v Ostravě. Nějaký ferina napálil totiž vídeňskou Neue freie Presse při nedávném zemětřesení. V dopise, který ji zaslal, povýšil se na radu a přednostu výzkumné důlní kanceláře, která, mimochodem řečeno, vůbec v Ostravě neexistuje. Ve zprávě pak psal, jak se divil, že jeho Grubenhund (doslova důlní pes) prý větril zemětřesení dosti dlouho než přišlo, jak byl nepokojný atd. A tetka Presse nepochopila, že si z ní dělá dobrý den, protože nevěděla, že Grubenhund je železný vozík, na němž se vozí uhlí v šachtách. Zprávu pak dokládá příklady napálení redakce Národní politiky, kterak spadla třetí věž kostela, jak vyschl Jaklovec (kopec u Ostravy) atd.

Ano, napalování novin je právě české vystižení situace pro Haška ve Světě zvířat a v Českém slově. Napalováním novin bylo nenápadně dosaženo: pomýlení redakcí, pobavení čtenářů a zmatení vědátorů.

Chceme-li u Haška včas postřehnout mystifikaci, a nepodlehnout jen jejímu kouzlu, musíme se vyvarovat slepého papouškování toho, co psal. Kolika publicistům tato stránka Haškovy práce unikla — mnozí si to vysloveně přáli — aby mohli šířit o Haškovy holé nesmysly. Evidentně málo Haškovy rozuměli: Ladislav Hájek v knize Z mých vzpomínek na Jaroslava Haška, autora Dobrého vojáka Švejka a výborného českého humoristy (1925), Antonín Řehoř-Hýskovský Veselé příběhy ze života Jaroslava Haška (1925), Z. M. Kutěje Ve dvou se to lépe táhne (1927) a Když táhne silná čtyřka (1930), E. A. Longena Jaroslav Hašek (1928), Břetislav Ludvík Jaroslav Hašek (1946) a částečně V. Menger v knize Jaroslav Hašek, zajatec č. 294 217 (1934). Nepřehlédnout horu mystifikací o Haškovi vytvořili „autoři“ různých vzpomínek a anekdot za několik desetiletí — vesměs líčících Haška jako opilce, rošťáka, obchodníka se psy, hrubiána, atd. Bohužel recidivy těchto zlých mystifikací objevují se občas i dnes, kdy máme po ruce dostatek prověřených dokladů o skutečné pravdě Jaroslava Haška.

O sudy zvířat

Počátky Haškova zájmu o svět zvířat přesně nemůžeme stanovit. Sám se zmiňuje o lásce ke zvířatům z dob dětství v črtě Kynologický ústav (1914).

Jednou z prvních prací je povídka o životním údělu cikánů a opice s názvem Konec opice (1902). V letech 1902 až 1905 sepsal Hašek povídky: Ovce v žinčici, Vojenský pes pana hejtmana, Citrony, Oslík Guat, Popel kanára Maníka, Krajina z Haliče s vlky, Vytí psa a Pobožný vrah slepic.

Od roku 1906 výrazně prohloubil Hašek svůj zájem o svět zvířat a počal s přímými výpady proti společenskému světu: Koření pro kravičky,

Povídka o kočce, Všivá historie, Léčení revmatismu bodáním včel, Privatno lovište. Případ cikána Lesky, pana Szokáše a soudce Távola, Povídka o štěnicích, Historie prasete Xavera, Povídka o neslušném ježkovi, Oslí historie z Bosny, Mladý císař a kočka, Světci a zvířata, Zavřený lev, Před koncem mrtvé sezony (satira na novinářské praktiky v době dovolených), Tasemnice paní kněžny, Franz Prase, O policejním psu a ubohém strážmistru, Pravěká opice (v přetisku Pravěký člověk), O policejním psu a manželské nevěře, Triumfální vjezd bucharského panovníka, Zkažené ruské rybičky, Keine Krissen, keine Schrotffheiten, Osudy medvěda od Hamog Búha, Obecní býk v Jablečnu, All right, Povídka z hipodromu, Podivuhodné dobrodružství kocoura Markuse, O dvou mouchách, které to přechkaly, Obecní písař ve Svaté Torně, Nebezpečný pracovník, Kaťouráci, Proč měl Bači zaražen postup, Podivuhodné dobrodružství indického kačera v městském parku, Pouť filipojakubská, Kynologický ústav, Aféra s křečkem, Moje přítelkyně Julča, Tři muži se žralokem, atd.

Přírozeně nejsou uvedeny všechny povídkové práce, kdy se Hašek dotýká světa zvířat.

Autor mnoha humoresek se v letech 1908—1913 „ustálil“ na novinářském zaujetí pro svět zvířat. V krystalické podobě najdeme právě umění Haška o zvířatech v časopise Svět zvířat.

Svět zvířat

Trochu historie. Časopis Svět zvířat objevil se jako nástroj propagace tajů přírody. 1. září 1897 v Jičíně. Zprvu vycházel jako měsíčník, později jako čtrnáctidenník v Praze nad Klamovkou. Za duchovního otce se označil Václav Fuchs. Z počátku jej redigoval sám, někdy od roku 1898. K. L. Kukla — v řádném redakčním svazku asi od roku 1901 do roku 1906. Kuklu v redakci vystřídal Ladislav Hájek — do počátku roku 1909. Po Hájkovi zasedl za redakční stolec Jaroslav Hašek — asi do října 1910. Opět se vrátil nápadník Fuchsovy dcery Žofie — Ladislav Hájek. Hájek se v roce 1912 oženil se Žofií Fuchsovou a získal tak vlastnictví časopisu i **psince**. V roce 1912 (prosinec) se do redakce vrátil Jaroslav Hašek. Hájek odešel z časopisu v roce 1920 — věnoval se politické kariéře v živnostenské a vzápětí národně demokratické straně.

Časopisu se dlouhou dobu pokoušel vtisknout secesní úpravu Václav Fuchs. Po jeho smrti v roce 1911 se mnohé změnilo. Hašek podal lapidární charakteristiku Fuchse: „Kvůli obchodu dal se pokřtít, žil ze zvířátek a žil z lidí. Byl to zaměstnavatel v nejhorším toho slova smyslu. Nebyl ani tak chytrý, jako mazaný. Uměl křičet, ale když mu někdo vynadal, zalezl do postele. Byl nemoderní, pokud se týče úpravy listu. ... Redaktora považoval za nádeníka a redaktor jeho za blba ... politickým smýšlením byl mladočech.“ (Dějiny strany mírného pokroku, kap. Svět zvířat.)

V seznamech knih z let 1904—1906 nacházejí se dva tituly, pod nimiž je podepsán Václav Fuchs. (Poznámka: Obě knihy sestavil a přeložil z německých materiálů redakční „nádeník“ K. L. Kukla. A. K.).

*»Věčná škoda, že je příznakem českého
genia skromnost. Ode dneška moh' jsem mít
přece jen krapet sebevědomí!«*

Obr. 1.: Karikatura J. Haška, čtoucího o své spisovatelské genialitě. Lidové noviny, 20. ledna 1923

Časopis měl na svou dobu velký náklad — odhaduje se na 15 tisíc výtisků.

O profilu časopisu Hašek napsal: „Jest to populární časopis a to znamená nevědecký... Obrázky vystřihovali jsme z Die Woche, Sport am Bild, Das illustrierte Blatt, Weite Welt a jiných německých listů a občas z Country life a La vie á la compagne; texty braly se jen z německých časopisů.“ A Hašek ironicky dodává, že tento časopis způsobil v jeho duši naprostý politický převrat. Co se tam provádělo v malém, děje se v politice ve velkém. (Viz citovaná kapitola Svět zvířat.)

Za redaktorování K. L. Kukly prodělal obsah časopisu jisté změny: insertní část byla omezena, rozšířeny rubriky Ze světa, Svět rad, Veselý koutek, Fejetony. Díky Kuklově literární erudici — i překladatelské práci — byl časopis oživen poměrně dobrými pracemi Kukly a překlady povídkové tvorby světových klasiků.

L. Hájek víceméně popřel originalitu Kuklovy práce snahou zasunout na stránky Světa zvířat své vlastní práce, takže časopis opět ztratil na zajímavosti.

Haškův vstup do redakce znamenal značný přerod obsahu. V zásadě Hašek obnovuje rubriky zřízené Kuklou a hlavně obohacuje jeho literární náplň: posílují rubriku Ze světa, Veselý koutek, Fejeton a částečně Svět rad; tiskne unikátní zprávy od pramene (jež sám vymýšlel, či upravoval z jiných tiskovin, zařazuje zprávy přátel listu — sebe i svých kamarádů — obratně referuje o řečnickém umění psů, koček, papoušků, o počtářských výkonech koní, o hudbymilovnosti zvířat, o alkoholických sklonech zvířat a ptactva, napomáhá výběru ilustrací včetně koláží, zkrátka z časopisu se stává na svou dobu čtivý populární časopis. Hlavní Haškův přínos byl však novinářský a literární.

V pramenném vydání Haškových spisů byly otištěny větší práce z let 1909—1913: Osud zvířat, K Shackletonově výpravě k jižní točně, O jednom hrozném psu, Milostný román lidoopa konsula Petra, Oslík Guat, Objevení severní točny, Štědrý večer Jana Gočvary a Michala Beckovjana, Účinek hudby na zvířata, Prezident Roosevelt a syn v té horké Africe, Opilství mezi zvířaty, Rozumné zvíře a pošetilý člověk, Vlasti zasvěcená, Vliv hudby na zvířata, Karikatury v říši zvířat, Akciová továrna na výrobu vajec, Sedm mudrců od východu uvažuje o škodlivosti alkoholu, Největší dravec světa, O domýšlivém kocouru Bobešovi, První apríl pana Fabiánka, Utrpení zvířat, Před ukončením školního roku, Některé záhady pravěku. Chirurgie a celní sazba, Sdružování mezi zvířaty, Odstraňte bolest, Jak havran krkavec stal se učitelem, Když zvíře myslí, Na výstavě psů, Vánoční noc v lese, Sylvestr zajíce s černou skvrnou na břiše, Ohař pana barona, O spletené rosnice, O slepičce idealistce, O nejošklivějším psu Balabánovi, Kobyla Džáma.

Podávalo se mi vytypovat podepsané i nepodepsané Haškovy práce: Pan Sylvestr přítel zvířat, Vejce jako konzervy, Přítelkyně zvířat, Vánoční nadělení majitelům psů a koček, Divy moderní chirurgie. Jak prosil zakrslý pudlíček Assart na policejním ředitelství, aby nebyl zastřelen, Cizinec, Jak pan Rosol fotografoval pytláka, Význam hospodářské výstavy pro povznesení chovu domácího zvířectva, Kočky, První žena, Letní píseň motýlů, Uznává vrchní zemský soud činnost psů pro službu bezpečnostní. Mají rostliny a zvířata nižšího druhu paměť?, Vývin tvorstva a Maltézák.

Haškovy práce ve Světě zvířat mají rysy dobré humoresky: útočí na barony, hrabata, majitele realit a nevyhýbají se ani přímým útokům a byrokracii. Předkládám jednu z nově zjištěných prací, kterou Hašek uveřejnil ve Světě zvířat ještě před vlastním vstupem do redakce.

Prase je prase

(Veselá historka z amerického dopravnictví.)

Mistr Flanery, správce filiálky mezinárodní dopravní společnosti ve Westkote, nahnul se přes zábradlí ve své kanceláři a pohrozil pěstí. Mistr Morehouse stál červený a zlostný před zábradlím a chvěl se vzteky. Hádka trvala již dlouho. Předmět, o který se oba páni hádali, stál na zábradlí. Byla to bednička od mýdla, jež měla místo vrchní desky při-

bitých několik prkének, takže se podobá kleci. V bedničce ohrýzávala dvě mořská prasátka (morčátka) salátové listy.

„Dobře, dělejte, jak vám libo!“ přičel Flanery. „Zaplatte a vezměte si je, aneb neplatte a nechte je tady. Předpis je předpis!“

„A vy jste pitomec,“ volal Morehouse a mával špatně vytištěnou knihou správcí před nosem, „nedovedete zde čísti — ve vašem vlastním katalogu sazeb? Za zvířátka pro zábavu, krotká, dobře zabeďněná, z Franklinu do Westkote 25 centů za kus.“ Zlostně hodil knihu na stůl. „Co ještě chcete? To snad nejsou zvířátka pro zábavu? Co? Zví-řa-ta pro zá-ba-vu! 25 centů za kus. Zde jsou: 2 X 1! 2! 2 X 25 = 50! Rozumíte tomu? Tu máte 50 centů.“

Flanery uchopil knihu. Listoval a ukázal prstem na stranu 64! „nepřijmu 50 centů! Zde to máte černé na bílém: Není-li úředník jist, jaké sazbě zvířata podléhají, má počítati sazbu vyšší. Majitel může si stěžovati u centrálního ředitelství společnosti! V tomto případě jsem v pochybnosti. Mohou to být zvířátka pro zábavu, krotká mohou také být a prasata jsou zcela určitě. Mé rčení je tak jisto, jako nos na vaši tváři, sire! Prasata z Franklinu do Westkote 30 centů za kus. Mistr Morehouse máte 50 centů.“

„Nesmysl!“ vykřikl mistr Morehouse. „Toto ustanovení platí pro obyčejné prase, ale ta zde jsou morčátka, mořská prasátka, krotká zvířátka pro zábavu!“

Flanery zůstal jako skála. „Prase je prase! Morčátko, mořské prasátko, bergshirské prase, nebo yorkshirské prase, to je pro internacionální dopravní společnost všechno jedno!“

Mistr Morehouse zelenal zlosti: „Tak dobře,“ křičel, „abyste věděl, já nebudu platit nic, ale oznámím vše vašemu ředitelství! Nabízel jsem vám 50 centů! Nechtěl jste. Podržte si prasátka tak dlouho, až budete nucen přijati 50 centů! Bůh je mi svědkem! Bude-li morčátkům zkriven jediný chlup na hlavě, budeme se spolu soudit.“ Práskl dveřmi a odešel.

Flanery vzal opatrně bedničku od mýdla a postavil ji do rohu. Byl klidným. Pociťoval klid, jež cítí věrný sluha, když svoji povinnost dobře vykonal. Morehouse vracel se domů v zuřivé náladě. Jeho syn očekával mořská prasátka. Neopovážil se však otázkati se na ně svého otce, jak uviděl, že se vrací rozezlen. Byl výborný hoch a zdálo se mu vždy, že jaksi je vinen tím, když se otec zlobí. Proto vytratil se raději z domova. Už ve dveřích, přicházeje domů, křičel Morehouse na svou paní: „Kde je inkoust?“

Paní Morehousová hledala inkoust. Než ho našla, zlobil se pan Morehouse na svou paní, na syna, na inkoust.

Konečně inkoust nalezen. Morehouse zasedl ke stolu a napsal stížnost na ředitelství dopravní společnosti. Přečetl ještě jednou dopis a triumfoval: „Já ti povím, jestli mořská prasátka jsou prasata nebo zvířátka pro zábavu.“

Po týdnu obdržel Morehouse úřední dopis. Na hlavě dopisu bylo číslo 6 754 A. Psaní bylo krátké: Sazba pro mořská prasátka. — Ctěný pane! Dopis jsme obdrželi a zaslali jej na prezidium naší společnosti. O veškerých stížnostech, týkajících se sazby, rozhoduje naše právní oddělení. Proto dopište ještě tomuto.

Mr. Morehouse dopsal ještě právnímu oddělení. Popsal 6 stránek velkého formátu, vysvětloval na těchto, že mořské prasátko není prase, ale zvířátko pro zábavu.

Odpověď byla následující: „Váš dopis jsme obdrželi. Obrátili jsme se na našeho správce ve Westkote a jeho odpověď připojujeme. Seznali jsme z jeho odpovědi, že vedete stížnost proti sazbě, což není právní, a proto naše oddělení nemá s tím nic společného. Obratťe se na oddělení pro sazby.“

Mistr Morehouse dopsal oddělení pro sazby. Vysvětlil vše jasně.

Dopis z oddělení pro sazby vykonal okružní cestu, než se dostal opentlen různými kusy papíru a poznámkami, nákladním listem morčat do ředitelství oddělení. Přednosta oddělení po přečtení akt týkajících se mořských prasátek přeložil nohy křížem, odplivl si a pravil k své stenografce: „Miss Alice, napište následující dopis. Správce Flanery, Westkote, N. Y. Prosím, vyrozuměte nás, proč morčata, pro něž je vedena stížnost na přiložených papírech, nebyla pokládána za zvířátka pro zábavu.“ Připsal k tomu: Spravte nás okamžitě o stavu mořských prasátek.“

Když Flanery dopis obdržel, potřásl hlavou. Spravte nás ihned o stavu mořských prasátek! „Šel k bedničce s morčátky a zaradoval se. Můžte zpravit ředitelství oddělení pro sazby, že morčátka jsou v dobrém stavu. Pochutnávala si stále na zelenině, kterou jim kupoval Flanery. Mořská prasátka se však za tu dobu rozmnožila. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8,“ počítal Flanery. „Sedm je jich strakatých, jedno černé. Všechna zdráva a něžná a žerou jako hroši!“ Na to sedl a napsal dopis panu Morganovi, šéfovi oddělení pro sazby: „Proč, ptáte se, mořská prasátka jsou prasata! Protože jsou prasata a zůstanou jimi tak dlouho, až račte ustanoviti, že prasaty nejsou. Zdravotní stav jejich je výborný, myslím, že i váš je takový jako jejich. P. S. Rozmnožila se. Je jich nyní 8. Až do dneška platil jsem 2 dolary za zeleninu, kterou žerou velmi ráda. Mám vystaviti účet?“ Šéf Morgan se smál. Četl psaní několikrát. „Flanery má pravdu: Prase je prase. Zeptám se na to autority.“

Na to dopsal správci Flaneryovi: „Vystavte účet a inkasujte u majitele zvířat obnos za potravu. Dle stanov dopravní společnosti máte k tomu právo.“

Následujícího jitra obdržel Flanery dopis.

Vzdychl: „Vystavte účet, inkasujte! Lehko se píše, ale kdo zná Mr. Morehouse, ten ví, že to není lehké inkasovati u něho 2 dolary 25 centů za zeleninu, kterou jeho mořská prasátka snědla.“

Správně usuzoval Flanery. Když přišel k Morehouseovi a žádal vyrovnání účtu, Morehouse ho chytl za límec a vyhodil. Veškerá akta zatím putovala do prezidia společnosti s dotazem, co slavné prezidium myslí, zda jsou mořská prasátka — prasata anebo zvířátka pro zábavu.

Oddělení pro sazbu odpovědělo, že za vepře 30 centů, za zvíře pro zábavu 25 centů.

Prezident po prošetření odpovědi pravil: „Pak jsou mořská prasátka rozhodně prasaty!“

„Ano,“ pravil Morgan, když se dověděl o úsudku prezidenta, „já jsem

také tak soudil. Zboží, jež spadá mezi dvě sazby, nutno uznati dle sazby vyšší.“

Prezident přemýšlel. V zamyšlení na morčátka pravil: „To je divné s těmi mořskými prasátky, já nevím, jestli snad nejsou králíky. Taková odrůda mezi prasaty a králíky. Kdo ví, kdo ví! Myslím, že otázka je, zda náleží mořská prasátka do druhu krotkých prasat. Zeptám se profesora Gordona na to, je autoritou na slovo vzatou v takových případech. Dal dopsati profesorovi dotaz a zapomněl na mořská prasátka. Morgan zapomněl na mořská prasátka, ba i majitel Morehouse zapomněl na mořská prasátka, jen Flanery nezapomněl. Polovinu svého času musil věnovati prasátkům. Dlouho nedocházela odpověď na dotaz od profesora Gordona. Tu dostal prezident dopis od Flaneryho. „Co mám dělat s mořskými prasátky. Rodina jejich je veliká. Je jich již 32. Mám je prodati? Což mé skladiště je zvěřincem? Prosím okamžitě odpověď.“

Morgan vzal telegrafický blanket a napsal: „Agent, Westkote. Neprodávati morčata.“

Na to dopsal Flaneryovi, že prasátka nejsou majetkem společnosti, nýbrž jen zadržené zboží, dokud spor nebude vyřízen.

Po přečtení tohoto dopisu pohlédl Flanery na prasátka a dlouze si vzdychl. Bedničky již pro morčata nestačily. Flanery dal proto ohraditi zadní část skladiště dřevěným pažením a sem byla morčátka přenesena.

Dlel-li Flanery na cestách za obchodem, rozčilovalo ho jen pomýšlení na to, co dělají morčátka, neboť vyžadovala v veliké uče. Mořská prasátka zabírala skoro všecken jeho čas pro sebe. Po několika měsících napsal na kus papíru 160 a zaslal Morganovi s prosbou o radu. Morgan vrátil papír s číslem 160 s prosbou o vysvětlení Flaneryovi zpět. Flanery odpověděl: „Teď už máme 160 mořských prasátek. Prosím vás, nechte mne aspoň párek prodati. Nebo chcete, abych se zbláznil? Co?“

„Neprodávati žádných prasátek,“ odpověděl mu Morgan telegraficky. Za nedlouho obdržel prezident dopravní společnosti dopis od profesora Gordona. Bylo to učené psaní, a hlavní jeho body byly následující: Mořské prasátko je *Caria aporea*, obyčejné prase naproti tomu náleží do druhu *suidea*. Poznamenal ještě, že je velmi plodné a rychle se množí.

„To nejsou prasátka,“ telefonoval prezident Morganovi. „Podléhají sazbě 25 centimů.“

Morgan připsal noticku k papírům, jež se této záležitosti týkaly, a předal je oddělení pro revisi. Oddělení pro revisi potřebovalo nějaký čas k prohlédnutí akt. Na to dopsalo Flaneryovi: „160 mořských prasátek náleží adresátovi. Tento může si je odebrati a za každý kus 25 centimů zaplatiti.“

Flanery odpověděl oddělení pro revisi: „Nedávno bylo prasátek 160. Od té doby do dneška však počet jejich vzrostl na 800 kusů. Mám zvývednout poplatek za 800 kusů, nebo co mám dělat? Kdo mi nahradí 64 dolary, které jsem zaplatil za zeleninu pro prasátka?“

Několik dopisů se vystřídalo na vysvětlení, proč je prasátek 800 a ne jako dříve 160. Flanery měl již pro svou potřebu jen nepatrnou část skladiště. Skoro veškerý prostor potřebovala morčátka. Dva lidé byli

ustanovení k jejich opatrování. Skoro každého dne bylo morčátek více. Flanery byl zoufalý. Nevěděl si rady. Nevěděl, co počít. Nemohl se morčátek správně dopočítat. Než je spočítal, už zas jejich počet vzrostl. Namísto 800 měl už 4064 morčátka.

Pojednou obdržel Flanery od oddělení pro revisi telegram: „Chyba v počítání morčátek. Inkasujte poplatek jen za dvě mořská prasátka. 50 centimů. Odešlete všechna morčátka na adresáta.“

Po přečtení telegramu se tvář adresáta vyjasnila. Napsal účet, tak rychle jako ještě nikdy před tím a běžel s ním sám k Morehouseovi. Před domem zůstal však státi v ustrnutí. Dům byl prázdný. Na dveřích byla tabulka s nápisem: „K pronajmutí.“ Morehouse se vystěhoval. Flanery spěchal nazpět ke skladišti. Za jeho nepřítomnosti narodilo se devětašedesát mořských prasátek. Flanery byl zoufalý. Po celém městě hledal byt Mr. Morehouse, ale toho více ve městě nebylo. Flanery vrátil se opět domů. Mezi tou dobou narodilo se opět 206 mořských prasátek. Telegrafoval oddělení pro revisi: „50 centimů nemůže složit. Adresát nebydlí už ve městě. Neví se, kam se odstěhoval; co mám dělat? Flanery.“

Telegram byl dodán úředníku oddělení pro revisi. Když ho tento četl, dal se do smíchu. „Flanery se zbláznil. Přece ví, že zboží má být sem zasláno.“ Telegrafoval Flaneryovi: „Prasátka zaslati centrále společnosti do Franklinu.“

Po obdržení telegramu dal se Flanery do práce. Také jeho 6 zřízenců mu pomáhalo. Pracovali co neprychleji. Dělali klece z bedniček od mýdla, z bedniček na piškoty, ze všech možných bedniček, a jakmile byly klece hotovy, plnili je mořskými prasátky a posílali do Franklinu. A přece Flanery ještě hotovil stále nové a nové klece z bedniček pro prasátka — balil a zabeđňoval, až se mu pot z čela lil. Na konci týdne shledal, že se narodilo od počátku zasílání nových 704 morčátek. Pojednou přišel telegram: „Neposílejte dále morčat, veškerο místo ve skladišti je jimi vyplněno.“ Flanery telegrafoval nazpět: „Nemohu uoslechnouti,“ a posílal dále. Následujícím vlakem přijel inspektor dopravní společnosti, který měl nařizeno na každú zvlášť zastaviti další dopravu mořských prasátek. Na nádraží ve Westkote spatřil inspektor velký vůz pro zvířata, plný morčat. Před dveřmi viděl nákladní vůz, do kterého 6 zřízenců Flaneryho nosilo v koších morčata. Vevnitř skladiště viděl inspektor Flaneryho, jak lopatou nabírá morčata a hází je do košů. Přišel proto, aby ukončil prasečí epizodu. Zuřivě podíval se Flanery na inspektora. „Ještě jeden nákladní vůz a budu s morčaty hotov! Do smrti mne nikdo neuvidí věsti boj s cizozemskými prasaty. Ne! Opravdu! Byl jsem blízek smrti! Ale pro podruhé vím, že prasata, ať jsou jakékoliv národnosti, jsou zvířaty pro zábavu a budu vždy počítati za ně dle nižší sazby.“

Rychle uchopil lopatu a nabíral opět morčata. Při tom pokračoval v řeči: „Předpis je předpis, ale Flaneryho nebudete mít podruhé za blázna. Jedná-li se o živý dobytek, musí předpisy stranou. Jak dlouho bude Flanery filiálku vést, tak dlouho jsou prasata zvířaty pro zábavu a krávu jsou zvířata pro zábavu a koně jsou zvířaty pro zábavu a poplatek za ně obnáší 25 centů.“

Zbylo již jen několik morčat k nakládání. Když uviděl Flanery jejich malý počet, vrátil se mu humor, oddechl si a pravil: „No, není špatně, aby nebylo zas dobře! Jaké by to bylo, kdyby mořská prasátka byla slony?“

* * *

Potud příběh z amerického dopravnictví. Námět skutečně vhodný pro péro satirika. Čtverec času a byrokratická šlamastika nemohla býti lépe zpracována. Zkrátka je tu vidět: byrokratická zkostnatělost — i když v zemi za vodou — a pak nezvratný vývoj v přírodě: zákonité rozmnožování.

I nově zjištěné práce ve Světě zvířat jsou dobrou vizitkou Haškova humoru. (S jednou kratší prací se čtenář ještě seznámí na dalších řádcích.)

Veselý koutek

Tato rubrika byla v časopise zavedena redaktorem K. L. Kuklou a měla občas dobrou náplň. Hašek tuto rubriku ponechal, a především svými pracemi snažil se o její standardně dobrou úroveň — jednak podepsanými povídkami, jindy pak výběrem anekdot a krátkých historek.

Pro ilustraci vybírám pár anekdot z různých sfér společenských:

- Nepodařená poklona. Profesor malířské školy prohlíží obrazy svých žáček, u jednoho obrazu zůstane nadšeně stát poklepávaje autorce na rameno, praví: Výborně! Do toho obrazu jste vložila celé své já... Všeobecný smích kolem, neboť obraz znázorňoval pasoucí se krávy.
- Kritik od narození. Matka: Co je to za knihu, Jeníčku, co čteš? Malý Jeníček: Vypůjčená. Na úvodní straně je nápis o výchově dětí. — Matka: No, a našel jsi něco zajímavého? — Jeníček: O to se nestarám, chtěl jsem vědět, jsem-li dobře vychováván.
- Podivný nálezce. Uletěl kanárek a jeho majitelka slíbila insertem 20 kor. odměny tomu, kdo jí miláčka jejího přinese. Hned druhého dne dostavil se chlapec s živou kočkou v náručí a žádal slíbených 20 korun za nalezení uprchlého kanárka. Plna údivu prohlásila dáma, že to přece není kanárek, nýbrž kočka. „Nikoliv,“ řekl hoch s kočkou, „kanárka nesu také, kočka ho sežrala a on je v ní.“
- Sváteční střelec s povzdechem: Dosud jsem vždy šel na hon v neděli a ve svátek a nikdy jsem nic nestřelil. Umínal jsem si, že tedy zájce spletu, i vybral jsem se na hon ve všední den. A ty bestie byly tak chytré, že to dopadlo jako ve svátek! — Jeden z posluchačů: A kde jste nechal ručnici? — Sváteční střelec: Ale to jsem byl tak rozmrzelý, že když jsem ani jednoho zajíce nestřelil, hodil jsem po nejbližším zajíci do žita pušku, při čemž jsem v rozčilení křičel, aby se zastřelil sám, když je takový ničema a nedopřeje mi tu radost.
- Když má člověk něco jiného v hlavě. Studující: Prosím, pane doktore, vy ste slíbil, že budete přednášet o mozku. Profesor: Dnes ne, dnes mám zcela něco jiného v hlavě než mozek.

- Soudce: Poslyšte, obžalovaný, vy prý jste tvrdil, že žalobkyně je stará dračice, čarodějnice a zmije. — Souhlasí to? Obžalovaný: Proč by to nesouhlasilo, ale já to neřek.
- Síla pohledu. Pan Vašátko vypravuje jednoho dne v kavárně o svých víceméně obdivuhodných cestách po Africe, ze které doopravdy viděl jen Kairo a Alexandrii. „V Africe,“ pravil mezi jiným, „naučil jsem se také, jak lze zkrotit pomocí energie zrakové, síly pohledu, nejdivočejší zvířata a lidi.“ „Dovedl byste zrakem přemoci toho obrovského pána naproti!“ — zeptal se jeden ze známých. „Zajisté, ten vysoký pán přijde přátelsky k našemu stolu, poněvadž mu to poručím.“ Pan Vašátko upřel nyní zrak na vysokého pána, po celé dvě minuty se na něho pronikavě dívá. A vskutku po dvou minutách vstane neznámý obr, jde ke stolu, u kterého sedí pan Vašátko a vyzdvihuje ruku jako na pozdrav — ale pak vrazil panu Vašátkovi dva takové pohlavky, že pan Vašátko spadne ze židle. „Tak“, praví vysoký muž spokojeně, obraceje se k panu Vašátkovi, „a teď zkuste čumět na mne ještě jednou tak nestydatě.“ (Pozn. Anekdota přešla do vyprávění Švejka. A. K.)
- Jak se pozná obžerství. Otec se synem u Fleků: Synáček, nepij tolik, ať se neopiješ. Synáček: A jak se pozná, tatínku, když je někdo opilý? Otec: Podívej se, tam naproti u stolu sedí dva pánové; až by se ti zdálo, že tam místo dvou sedí čtyři páni, byl bys opilý. Synáček: Ale, tatínku, vždyť tam přece sedí jen jeden pán.
- Na drahách anglo-indických mají domorodí úředníci přísně zakázáno, aby nic nedělali bez souhlasu vrchního ředitelství drah, aby v každém případě telegraficky obrátili se na ředitelství. Tak se stalo jednou, že došel na vrchní ředitelství dráhy tento telegram: Nádraží v Singapuru. Tygr na nádraží. Žere portýra. Žádáme o telegrafickou odpověď, co máme dělat.

Ve Veselém koutku se Hašek nevyhýbal ani aktualitám. Často namířil ostří svého vtipu na antisemitské projevy v české politice.

- Antisemitismus na letním bytě. V jistém výletním místě blíže Prahy zdržují se Pražáci rádi na letním bytě. Ježto krajina jest krásná, zdravá a pobyt příjemný a velmi levný, není žádného divu, že synové Izraele tvořili převážnou většinu pražských luffáků. Aby se této invasi poněkud čelilo, byl založen v místě okrašlovací spolek s tendencí antisemitskou, žádný žid nebyl do spolku přibrán, za to však bylo na lavičkách vidět nápis: Jen pro členy okrašlovacího spolku. Lázně staly se také nepřístupné, neboť i tam strašila cedulka: Jen pro členy okrašlovacího spolku. Zámožný Izraelita se s celou rodinou přistěhoval a zaplativ bytné na celou sezonu, zpozoroval ku svému úžasu toto antisemitské nadělení. Jsa celý nervosní, uviděl lesní cestou novou lavičku, na které byla připevněna cedulka: Jen pro členy okrašlovacího spolku. Druhá strana cedulky byla již klíhem namazána, a měla být co nejdříve na lavičku přilepena. Vedle lavičky nestál nikdo kromě nervosního Izraelity s jeho ženou. Pojednou

vzchopil se, sednul si na lepem namazanou stranu cedulky. Jeho manželka ho volá zpět: Co činíš, Moric? — Ale jen mne nech jednat! — Za jistou dobu měl nalepenou na jiné části těla cedulku s jemným pozváním: Jen pro členy okrašlovacího spolku. — Když s tím nápisem prochodil celé sídlo, bylo pozorovat, jak členové okrašlovacího spolku hleděli se pozvání tomu vyhnouti. V celém sídle panoval ohromný smích a druhý den zmizely cedulky s antisemitským obsahem.

Ve Veselém koutku Světa zvířat objevila se zajímavá naučení pro vdavekchtivé ženy — Jak nutno připravit manžela.

Tuto důležitou žaludeční a srdeční záležitost projednává kterýsi francouzský ženský list v listárně redakce asi následovně: Mnozí mužové, kteří přicházejí do manželství s nejlepšími předsevzetími, zkazí se špatnou přípravou. Mnohé paní dusí svého muže příliš, jiné polévají jej často studenou vodou, opět jiné nakládají jej příliš často do octa a zbytek ostatních vytápí příliš pec, v níž pan manžel chce býti pěkně do zlatova upečen. Jaký potom div, že manžel ztuhne a stane se nezáživným, nedovede-li se dobře připravit; naproti tomu obratná a v kuchyňských věcech zkušená žena učiní manžela chutným a záživným. Chce-li si žínka opatřit dobrého manžela, musí být velice opatrná. V prvé řadě musí si jej vyhledati. Obyčejné trhové zboží se nedoporučuje; právě tak nesmí se žena dát oklamati zářivým zevnějškem, neboť mužové, kteří teprve při druhém, třetím pohledu do očí padnou, jsou vždycky ti nejlepší. Ať každá žena starostlivě na to dbá, aby plátno, do něhož získaného mužíčka zabaliti chce, bylo vždy čisté, neroztrhané a všemi knoflíky opatřené. Chytrá paní nenechá svého manžela příliš dlouho vařiti, ale nerozčílí se také, převařili se někdy dobrý mužíček. Však on se zase brzy uklidní. Doporučuje se užívatí s mírou i cukru v podobě hubiček; octa a pepře však nebudiž nikdy používáno; pouze trochu koření. Aby mužíček neztratil chuť a nezdřevěněl, jest dobře, ponecháme-li se trochu na čerstvém vzduchu! Která žena řídí se dle tohoto kuchařského předpisu, zachová si svého manžela vždy chutným a záživným.“ (Svět zvířat, 15. 6. 1913)

Co říci na konec? Rada jako ušitá a autor opět prokázal smysl pro životní realitu. V rubrice Veselý koutek byl Hašek ve své kůži — byla to jakási legální platforma pro humor a satiru, a jak se ukázalo, nemíjel ani aktuální témata. Haškov Veselý koutek čtenáře nezarmoutil. Jeho existence byla jakousi pozvánkou k ochutnání zpravodajství na dalších stránkách časopisu.

V aprílovém čísle Světa zvířat r. 1913 zamotal Hašek hlavu čtenářům i redakcím novin. Napsal k fotografii šéfredaktora Světa zvířat Ranní cvičení s tygrem. Vypráví, že tělocvik s tygrem je výborný pro pěstování kondice, prý tento systém bystří mysl a všele systém doporučil. Na mystifikaci se ozval Přítel lidu — zvláštní večerník Práva lidu patetickým komentářem: To snad ne? A již 15. dubna 1913 redakce Světa zvířat vysvětlila apríl, ale současně připsala: Atletický klub Praha objednal u nás šest takových tygrů na cvičení svého zdatného mužstva. Zkrátka zájem a radost na všech stranách... (Svět zvířat, 15. 4. 1913).

Součástí prvoaprilové taškařice byla i další dvojice zpráv; první oznamovala úspěšné křížení páva s domácí drůbeží u pí. Strakové ve Velkém Zboží u Poděbrad (podnik prý disponuje pro veřejnost s dostatkem vajec nového druhu), druhá pak oznámila, že pan Benke chytil ve Vltavě 54 let starého kapra, který byl věkem rozplácly, porostlý mechem a vlivem náказы s odpadlými krajními částmi těla.

Pravda prvoaprilové žertíky se nedaly dělat celý rok. To však nebyla pro Haška překážka. Dovedl se obratně zahalit do „vědecky“ formulovaných sdělení.

Pod čarou sepsal Jaroslav Hašek příběh psa s názvem Jak prosil zakrslý pudlíček Assart na policejním ředitelství, aby nebyl zastřelen. (Svět zvířat, 1. 11. 1909).

Na úvodním místě našeho čísla podáváme obšírný referát o předvedení četnických psů na policejním ředitelství v Praze. Zdařená produkce zlákala mnoho zvědavců z celé budovy policejního ředitelství. Všechna okna, ústící na dvůr, byla přeplněna obecnstvem.

Na balkóně objevil se náhle černý pudlíček malého druhu Assart, již patnáct let starý kmet, náležející panu Rehnemu, šéfu bezpečnostní stráže. Pudlíček Assart, zestárlý ve službách policejního hodnostáře, díval se udiveně s balkónu do dvora na podivné pomocníky policie, na psa Petara a jenu Vlčku.

Po celý svůj patnáctiletý, slastiplný život neslyšel udivený Assart nikdy, že by někdo z jeho druhů nebo družek z psího pokolení dovedl vyváděti takové krkolomné kousky ve vyhledávání, pronásledování a dopravování zlosyna, jak se činili před slavnostním auditoriem psi Petar a Vlčka z Klamovky.

Jako pravý, vznešený psí aristokrat díval se ze svého povýšeného místa dolů na pracující četnické psy a s velkým zájmem sledoval každý zdařilý trik.

Tu pojednou stalo se něco, co starý mozeček pudlíčka Assarta nemálo poplašilo. Četnický strážmistr z Kladna chtěl demonstrovati neohroženost svého psa a vystřelil ze služebního revolveru, aby ukázal, že cvičení četničtí psi se střelné rány nebojí.

Statečný pes četnický ani sebou nepohnul, za to však ubohý pudlíček Assart na balkóně byl střelnou ránou přímo omráčen. Přiskočil ke dveřím balkónu a když uviděl, že tyto jsou zavřeny, posadil se na zadní nožičky a předními tlapkami počal prositi, aby byl vpuštěn do domu.

Myslil on chudšas, že střelná rána na dvoře policejního ředitelství něco znamená, neboť ponuré zdi této budovy byly již často svědky dramatických výjevů lidského života. Ubohému Assartovi nemohlo být rychle vyhověno, ježto domácí páni jeho neměli ani tušení, že byl pes na balkóně.

Teprve, když hrozná salva smíchu celým dvorem se otrásla nad ustrašeným prosebníčkem, který neustále prosil předními tlapkami o milost a slitování, otevřely se dveře balkónu a na smrt polekaný Assart vklouzl s uleveným srdcem z hrozné situace do hostinného pokoje svých pánů.

Zajistě si při tom ubohý Assart odplivl a vzpomenuv si na četnické psy z Kladna, kvůli nimž bylo vystřelení demonstrováno, zavrčel: „Fuj, vy psi bando z Kladna! To jste mne polekali!“

* * *

O úloze policejních psů najdeme u Haška samostatné povídky a četné zmínky v řadě povídek — vždy v ladění k roli majitele. Takový byl svět, tak ho Hašek viděl, tak o něm vypovídal a tak ho čtenář také bral.

Pozoruhodnosti Světa zvířat

V době, kdy Hašek přímo nebyl kmenovým zaměstnancem, psal o Světě zvířat zajímavé detaily, plné mystifikací. Jednou z takových črt je V přírodovědeckém časopise (Karikatury 1911). Psal: „Byl jsem nucen vymyšlet si zvířata, což mně dalo menší práci než psát o zvířatech dávno objevených.“

Prvním mým dílem bylo objevení hloutouna strašlivého, zvaného domorodci na ostrovech Blažených ajororo, zvířete žijícího v moři od desáté hodiny ranní do čtyř odpůldne...“ V líčení tohoto zvířete se Hašek dovolával svědectví přírodopytce dr. Evericha; zvíře prý bylo chyceno na domorodého hochy, na břicho prý má krovky, které při rozčilení způsobují hluk slyšitelný na dvě míle. Vzápětí se Hašek zmiňoval o racionálním chovu vlkodlaků, atd. Haškovo podání v této črtě nemůžeme brát za věrohodnou výpověď o skutečném obsahu časopisu. Ani výpověď jednorodného dobrovolníka Marka z románu nemůžeme považovat za spolehlivou. Jde o satirickou licenci Haška.

Jakousi výraznou třídou mezi mystifikacemi Světa zvířat — ve shodě s vyprávěním Marka — můžeme ocenit psaní Světa zvířat o žaludnicích. Neexistující ptáček žaludník je s odvoláním na odborné prameny líčen (15. 7. a 15. 9. 1909): Kdo šel v zimě... lesem, toho často překvapily hašteřivé tóny, vydávané rozčileně vypadajícími ptáky, kteří se drží ve slušné vzdálenosti od chodce. V létě v skrytu listí a stromů nelze ho ani spatřit. Tento pták je žaludník, lišák mezi ptáky, koketní rytíř z roští, pěkný a náležitě bystrý, duševně probudilý, brutální a nestydatý ku slabším, a uboze bojácný vůči silnějším. Odedávna jest žaludník rozkřičen jako krutý lupič hnízd. Brehm jmenuje ho andělem zhouby... Žaludník má podivný zvyk na podzim sbírat žaludy, bukvice a jiná semena stromů, jichž zásoby ukrývá pod lesní mech a do děr v zemi... Zvláštní je odporné kráčení žaludníků, které, když se k nim blížíme, propuká v pravé spílání, nadávání, hubování... Mladí žaludníci, vychováni v kleci, působí jako praví uličníci mnoho zábavy, naučí se hvízdát signály a křičet slova.

V jiné zprávě Hašek zařadil neexistující žaludníky do čeledi havranů. Jednorodný dobrovolník ve svém vyprávění máte zmínky o žaludníku vyprávěním o ořešnicích. Pud Haškovy mystifikace — jakýkoliv pták, sedící na jalovci, může být jalovečník, ona, zase jalovici.

Do role přátel listu povolal Hašek ve svých zprávách mnohé své známé a příbuzné: Vratislava Mayera (bratr ženy Jarmily), Viléma Kúna (aktivního účastníka sedánek strany mírného pokroku v mezích zákona), přítele Dreuschuha, atd. Velice často se Hašek opírá o Brehmův Život zvířat. Sem se utíká především ve zpravodajství o zvířatech z krajů exotických.

Z indické Himalaje přivedl Hašek na stránky Světa zvířat (1. 8. 1909) zvíře domorodci zvané tatin; prý je to savec, má zvláštní utváření těla, asi dva metry vysoký — nejvíce podobný ovci. Domorodci prý vyprávějí, že potkati je, bývá velmi nebezpečno, neboť srázejí lidi do propasti. V jádru Hašek dal od každého zvířete kousek popisu a novinka byla na světě.

Za záhadu polárních krajín označil 1. 10. 1909 t.zv. lumíky; prý se objevují všude ve velkém množství a tajemně mizí. Kam prý tyto myši vniknou všechno ožirají, čilí prý jsou ve dne v noci, chrochtají a kvičí a při setkání se staví na odpor.

Do zásluh výpravy Adolfa Friedricha z Meklenburgu zapsal Hašek objevení zvířete okapi a objev krysy velikosti kočky, které mají bílé břicho a bílý ocas. V jiném objevu je popsána opice, které v noci světélkovaly oči. Prý byl také chycen zvláštní exemplář velmi malého slona, kterého domorodci v močálech nad jezerem Leopoldovým nazvali slo-nem bahenním.

Z hlubin oceánu byl Haškem na světlo boží vytažen ďas mořský neboli lophius piscatorius. Ryba je označena za šeredu, vyskytující se v hojném množství v moři Severním, má prý tak velkou tlamu, že může polknout i dorostlého ohaře. A zase je výklad proložen odvoláními na odborníky. [Svět zvířat 15. 12. 1913].

Svět zvířat obohatil Hašek o několik kuriozních případů. Podle zprávy z 1. 1. 1910 byl na jedné farmě v západní Virginii nalezen vodní had se dvěma hlavami — zvaný vodoš. Stravu prý požírá tou hlavou, kterou je mu to pohodlnější.

V intencích předchozí kuriozity bylo stylizováno několik zpráv o dvouhlavých telatech — k tomuto tématu se často uchýloval katolický Čech a ještě zprávu vyšperkoval sdělením, že takový bastard se narodil sedláku či selce — v těchto případech nebyla pak nouze o polemiku.

Kuriozní zprávu přinesl Svět zvířat 1. 11. 1913: Radostnou událostí zcela neobvyklou překvapen byl nedávno řeznický mistr Voges z Romebergu. Otelila se mu kráva, ale mládě, které vrhla, bylo tak podivných forem, že nad ním užasla celá vesnice. Hlava, chrup, uši, přední nohy byly navlas stejny jako u jeleního koloucha, zatímco zadek a zadní nohy normálního vzezření. Ale to není všechno. Čtyřnohý bastard čile roste a nasazuje na čele dokonce i parůžky. Občané romeburští tvrdí, že kráva pásávala se v harkých horách a tam bezpochyby měla intimní dobrodružství s jelenem.“

Nebo přinesl zprávu z dálného východu o ochočených rybách irawady. Ty zase objevil americký etnolog Mr. Yulé, když se plavil ústím řeky Irawady. Tyto ryby přes metr dlouhé a krmené vařenou rýží jsou schop-

ny řeči lidské porozumět na slova tet tet, dají se hladit a také natírat zlatem od poutníků, kteří lezou do indických řek.

Z dálného východu pochází i senzace o ptáku Beo. (1. 1. 1913). Pták je rodu špačkovitého — věda prý ho označuje *Eulabes javanensis*, a vyniká schopností mluvit, kdákat, kvokat, plivat jako souchotinář a dává se obsloužit slovy: „Harnasane, přines mi honem jíst, mám hlad, hochu přines mi kávu a sklenici studené vody“ a rád prý se míchal do telefonických hovorů.

A nakonec něco o sojce. (Svět zvířat 1. 9. 1910) Soják Jakub měl velký záľusk na tučné masařky, které se na jeho masitém krmivu přižívovaly, ale jeho výpadům bleskurychle se vyhýbaly. Konečně vyzrál na ně důmyslnou lstí. Vzal kus masa do zobáku a posadil se pak na okno do slunečního světla. Neomrzele držel pak drahnou dobu maso špičkou zobáku pevně, hlavu maje hluboce do ramen vtaženou a oči dopola zavřeny. Konečně přiletěla masařka a usadila se na mase. Sojka seděla úplně nehnutě. Přišla druhá moucha — pak třetí — ale milý Jakub sebou ani nepohnul. Když však mouchy kladením vajíček úplně zaměstnány byly, spolkl soják celou menší společnost i s masem. Rozčepýřeným ocasem a zježeným chocholem projevoval pak největší radost nad podařeným „sumárním řízením.“

Naposledy uvedeme příklad mystifikace — ukázkou, jak lze interpretovat teorii křížení zvířat v lidské sféře — a to už je satira jako šavle. Nebyla však na stránkách Světa zvířat, ale v časopise humoristickém Kopřivy. Zcela jednoduchou metodou napadl Hašek hamižnost českých agrárníků pod názvem Epochální vynález českého agrárníka. Kam takový vynález vedl, ukazuje obrázek. Zkřížením českého prasete se stonožkou bylo docíleno, že takové české prase mělo sto šunek — a to už stálo za podnikání. Jenže žádaná subvence na zemském výboru se nedostavila. Při jednání jeden z přítomných doporučil — aby v zájmu nových nepřímých daní pro všechny — byl zkřížen český agrárník s opicí, neboť tak prý bude moci dvakrát hrabat — jelikož opice má čtyři končetiny. (Satiru přinesly Kopřivy v čísle 13 roku 1909).

* * *

Ani důkladná prohlídka stránek Světa zvířat nepotvrdila, že by Hašek psal do časopisu o racionelním chovu vlkodlaků a jejich prodeji veřejnosti, o objevení hltouna strašlivého či o pomatené myši u Zbirova, ani o uštípání dítěte salamandry.

Stránky Světa zvířat z let 1908—1914 působí dojmem populární tiskoviny, jak se o tom sám autor zmiňuje. Ale v jednotlivých sloupcích je nahromaděno mnoho mystifikací o opilství zvířat, o řečnických a hudbymilovných sklonech zvířat, o chovu kura a tura domácího a často v podobě neuvěřitelné.

Zmíněné ročníky Světa zvířat dávají tušit značnou píli a pracovitost redaktora a spisovatele Jaroslava Haška. Naprostou většinu svých prací však v tu dobu ukládal Hašek do časopisu Karikatury, Kopřivy, Humoristické listy, Právo lidu a sporadicky i do jiných novin.

Obr. 3.: Inzerát z Českého slova 26. listopadu 1910

Osud obchodní kuriozity

Pro různá nedorozumění Hašek odešel ze Světa zvířat někdy v říjnu 1910. Po jisté úvaze s manželkou Jarmilou rozhodl se Hašek pro vlastní obchod.

V krátké žádosti adresované smíchovskému hejtmanství psal: Slavnému c. k. okresnímu hejtmanství na Smíchově. Jaroslav Hašek, spisovatel na Smíchově č. p. 1125 ohlašuje jménem své manželky Jarmily Haškové, rozené Mayerové na Král. Vinohradech... obchod komisionářský se psy všeho druhu, počínaje dnem 24. listopadu 1910 pod firmou Kynologický ústav, Praha-Klamovka.

Košíře 1125.

Jaroslav Hašek.

[Pozn. Fotokopie žádosti v knize R. Pytlíka Toulavé house, 1982].

Aniž Hašek vyčkal úřední registrace ohlásil zřízení Kynologického ústavu v insertní části Českého slova.

Oznámená cena psů všeho druhu o 50 % levněji než měl psinec Nad Klamovkou vzpěl krev majitele Světa zvířat Václava Fuchse. Druhý den se objevila ve Venkově barnumská reklama Fuchsova psince: Svě-

toznámý Fuchsův ústav pro chov, prodej a koupě psů v Praze - Košíře nalézá se jediné nad Klamovkou ve vlastní vile Světa zvířat. Nejlevnější prodej a stálá výstava všech druhů psů od nejmenšího trpaslíka až do největšího obra. Bohaté ceníky psů zdarma. Před záměnou důtklivě varujeme. (Venkov, 27. 11. 1910)

Fuchs se nehodlal vzdát bez boje. V týdenních intervalech slogan opakoval, až do konce března 1911, pak se inserce opět mění v propagaci časopisu.

Haškův psinec neměl velkého trvání. O zániku můžeme nepřímo soudit ze změny obsahu Fuchsovy inserce. Mnohé zašifrované údaje najdeme v Haškově humoresce Kynologický ústav (1914).

Zdena Ančík v předmluvě ke knize Malá zoologická zahrada psal, že psinec byl zaregistrován 5. prosince 1910 pod číslem 95 058 u okresního hejtmanství na Smíchově. Údaje si nemůžeme prozatím ověřit — chybějí příslušné materiály živnostenského rejstříku smíchovského hejtmanství.

Podnik na jaře 1911 ztroskotal. Po ruce máme soudničku o soudním líčení s majiteli kynologického ústavu, s Haškovými dne 9. listopadu 1911.

Jediné pražské noviny — Smíchovské listy — psaly o líčení dne 2. prosince 1911:

Konec kynologického ústavu

Jarmila H. zřídila ku konci r. 1910 na Smíchově kynologický ústav, v němž jako tichý společník působil také její manžel Jaroslav. Poněvadž manželé kynologii nerozuměli, vzali k sobě do služby co správce odborníka L. Č. Ústav však dlouhého trvání neměl. Majitelé ústavu nabízel v listech nejlepší druhy psů, nabízejíce psy koupěchtivým na zkoušku proti záloze. Když však zálohu obdrželi, více se o kupce nestarali. S tím nesushlasil správce ústavu a jednoduše službu opustil. Poněvadž shrnuli se na oba manžele H. podvedení kupci psů a poněvadž nemohli dosáti po dobrém vrácení záloh, učinili na manžele trestní oznámení. Dne 9. listopadu zodpovídali se manželé H. před okresním soudem na Smíchově z přestupku podvodu a okresní soudce p. Karel Soukup odsoudil každého do vězení na 3 dny zostř. 1 postem.

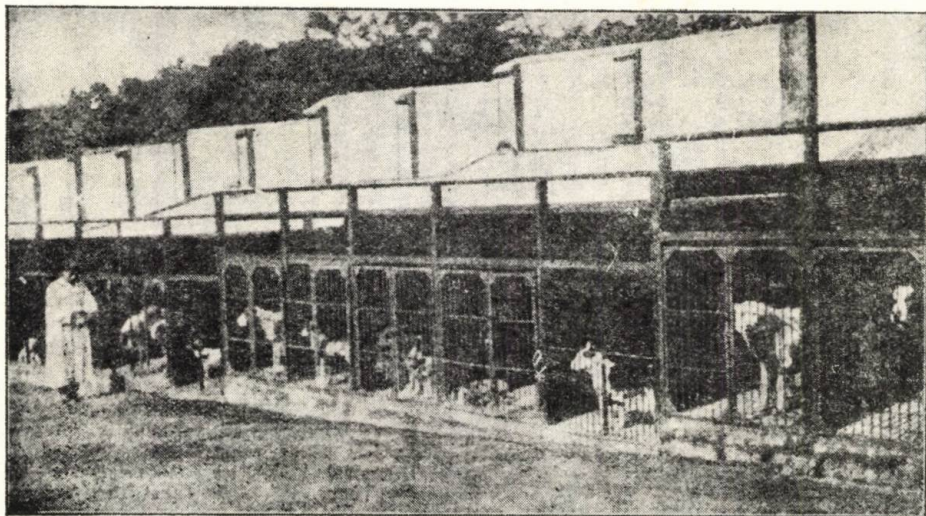
I když soudní líčení je tečkou za existencí Haškovva psince, manželé Haškovi trest nenastoupili. Na jaře 1912 byli osvobozeni (viz Pytlík v Toulavém houseti.)

Pokus o senzaci nevyšel.

Co se dělo v řadách obchodníků se psy? Leccos zajímavého.

Haškův psinec ležel v troskách. Fuchs zřejmě volněji vydechl. Na jaře 1912 byl před zemským trestním soudem v dlouhém procesu hospodářsky zničen bývalý redaktor Světa zvířat a autor Fuchsových knih K. L. Kukla. A také jako majitel obchodu se psy. Vše, co najdeme ve vyprávění Švejka o praktikách s chytáním psů, paděláním jejich rodokmenů, prodej na zálohu atd. — to všechno je nechutně přetřásáno v pro-

CANISPORT

Ústřední stanice
pro chov
ušlechtilých
≡ **PSŮ** ≡
v PRAZE nad Klamovkou.

ADRESA TELEGRAMŮ: Canisport Praha TELEFON pro místní i meziměstský hovor 3763.

===== Jediný odborný ústav toho druhu v Rakousku. =====

Mnoho skvělých poděkování za dodané psy jest k nahlédnutí v úřadovně ústřední stanice.

Heslo: „Jenom pes ušlechtilý,
řádně pěstěný a vychovaný
může nám býti společníkem,
přítelem a pomocníkem!“

cesu s Kuklou, o tom všem referovaly dobové tiskoviny. Je tedy jasné, kde všude Hašek sbíral zajímavé látky pro román.

Kdesi na pražské periferii vegetoval obchůdek se psy, jehož majitelem měl býti občan Josef Švejk.

Na Malé straně nemohl nabrat dech prodej zvířat a ptactva Bohuše Masopusta, Haškova přítele u 91. regimentu.

Byť Hašek neobstál jako podnikatel, obstál jako skvělý vypravěč o této kuriozitě pražského obchodu.

Haškova polemika o blechu

I když nadpis kapitoly zní podivně, fakticky to tak bylo. Blecha posloužila Haškovi k vyvolání polemiky mezi Právem lidu, Čechem a Časem.

Nápad se zrodil v roce 1911. Ve Světě zvířat napsal Hašek zprávu (1. 9. 1911): „Známemu geologu inženýru Kúnovi podařila se nedávno v Královci objeviti v úlomku jantaru pravěkou blechu. Tato blecha z jantaru patří, jak se sděluje, do druhu Palaeopsylla (prablecha) a jest spřízněna se čtyřmi rody blech dosud žijícími. Na kterém druhu zvířat žila, je těžko stanovit. Blecha z jantaru byla stejně slepá jako druhy Palaeopsylla žijící dosud na savcích, trávících většinu života v podzemních děrách. Blecha byla po svém nálezci nazvána Palaeopsylla Kúniana.“

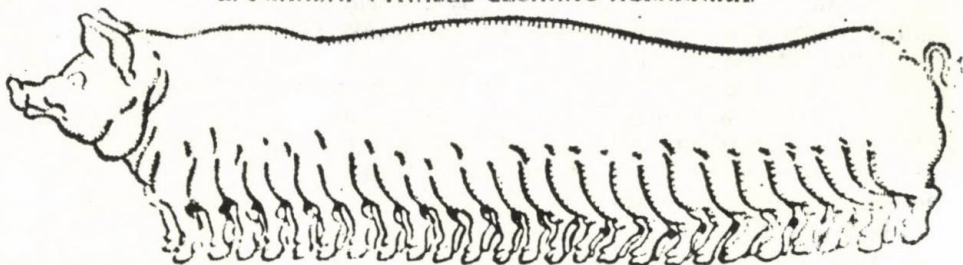
Uplynuly dva roky. Psal se rok 1913, když tu v srpnu byla tato mystifikace otištěna v nábožensky svárlivém deníku Čech, v doslovném znění podle Světa zvířat — bez uvedení pramene.

Co říkali v redakci Čecha nevíme, víme jen, co řekli novináři a autor mystifikace Jaroslav Hašek. V Právu lidu se objevila noticka pod názvem Haškova blecha a katolická věda. (19. 8. 1913): Velebnému Čechu, který tak kritickým okem patří na všechnu moderní vědu, přihodil se v neděli podařený malér. Přinesl lokálku tohoto znění: Blecha z dávnověku. Geologu inženýru Kúnovi podařilo se prý nalézt v Královci v úlomku jantaru dávnověkou... dále viz předchozí text Světa zvířat. Autor lokálky z Práva lidu omlouvá se inženýru Kúnovi a ironisuje redakci Čecha: Lokálku tuto napsal... rozpustilý humorista Jaroslav Hašek... do... Světa zvířat pro pobavení všech lidí, kteří ve vědě hledají bizarnosti. Lokálkou tou způsobil jednomu ze svých přátel (nálezci) vedle pochybné slávy také mnoho optávek a jiných nepříjemností. Katolická věda nastoupila tedy svou novou etapu vývojovou. Dříve čerpala z písma svatých otců, nyní hledá prameny ve Světu zvířat.“

Masarykův Čas parodii Práva lidu přetiskl a doplnil štiplavými poznámkami (21. 8. 1913).

Hned 22. 8. 1913 vytáhla redakce Čecha do boje s volnomyšlenkářským Časem polemikou: Novověká kukačka lapající pravěké blechy. A hloupost slavila svátek. Kde co bylo, to všechno zmobilihovala redakce Čecha, aby zdiskreditovala Čas.

Je více než pravděpodobné, že za celou tahanicí se skrýval satirik Jaroslav Hašek.

Obr. 4.: Ilustrace k Haškovu článku Kopřivy, č. 13, 1909

Tahanice o pravěkou blechu přešla do Haškova románu *Osudy dobrého vojáka Švejka*. A jak? Jednorochák Marek vypravoval: Měli do té doby přírodozpytci zdání o nějaké bleše inženýra Kúna, kterou jsem našel v jantaru na podzemním prehistorickém krtkovi, který byl také slepý, poněvadž prababička se pářila... s podzemním slepým macarátem jeskynním z Postojenské jeskyně, která v té době zasahovala až na nynější Baltický oceán? Z této nepatrné události vyvinula se veliká polemika mezi Časem a Čechem, poněvadž Čech v rozmanitostech ve svém fejetonu, cituje článek o bleše mnou objevené, prohlásil Co bůh činí, dobře činí. Čas přirozeně čistě realisticky rozbil celou mou blechu i s velebným Čechem a od té doby zdálo se, že mne opouští šťastná hvězda vynálezce a objevitele nových stvoření...

V těchto řádcích prozradil J. Hašek podstatu sporu a netřeba ničeho dodávat. Pravdivost této historky potvrzují dále autoři Antonín Bouček v *Kopě historek o Jaroslavu Haškovi* a František Sauer ve *Frantu Habánovi ze Žižkova*.

Hašek dostal do sporu tiskoviny, které se systematicky napadaly. A už vůbec je jedno, že do sporu byli zamícháni sociální demokraté. Blecha byla rozhodně vydatné sousto pro bojovníky na všech stranách.

Závěrečná poznámka

K Haškově novinářské práci můžeme poznamenat, že nebyl specialistou na určitý úsek lidské činnosti. Dobrovými okolnostmi a především praktikami denních listů a časopisů (a tím *Svět zvířat* byl), musel dokázat psát zajímavě i o nejdleších tématech. Se sobě vlastní odvahou, erudicí, lehkostí, atd. dokázal napsat vtipný referát o výstavě hospodářského zvířectva, o holubu maltézákovi, anebo humoresky o psech, kocourech, kobylách, o slepici idealistce, o spletené rosnice, anebo referáty o neznámých zvířatech, o první ženě v ráji, vtipy. Kde nebyl podepsán, vepsal pseudonym: dr. V. Stanko, V. Mayer, JARMA, Josef Lada, Josef Pexider, Milka Langrová, svobodný pan z Kapherrů, a jak bylo vidět v přehledu, některé práce nebyly vůbec podepsány.

Autorství, pseudonymem označených prací či prací nepodepsaných, bylo stanoveno podle hledisek, která byla formulována editory Haškových spisů (doslov k vydání spisu Dobrý voják Švejk před válkou a jiné podivné historky, Praha 1957).

Kolika mystifikací se Hašek za své novinářské a spisovatelské činnosti dopustil asi ciferně nikdy nevyjádříme. Bylo by to zbytečné — tím bychom totiž pohřbili jeho humor a vtip. Mnoho Haškových mystifikací prošlo novinářskou bursou u Brejšků a je dosti častým zjevem, že jednu a tutéž mystifikaci najdeme na stránkách většiny deníků.

Mistr mystifikace napaloval noviny, mátl novináře, škádlil vědátory, bavil čtenáře, dráždil mocipány, chladil hlavy cenzorů, páterů, byrokratů; k pravdě však vždy stál čelem, neboť jí klestil cestu do povědomí lidových čtenářů.

Hašek vždy zůstával svůj, neopakovatelný, vtipný, nebojácný — i když dočasně psal na stránky Světa zvířat.

(Ktisku doporučila doc. PhDr. Ljuba Pešková, CSc.)